

“YOKTAN BİR ŞEY YAPMAK”: NOAH PURIFOY’UN JUNK DADA SERGİSİ VE BULUNTU NESNE¹

Aşkın ERCAN

Milli Eğitim Bakanlığı, askinercan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9688-8838

Ercan, Aşkın. “Yoktan Bir Şey Yapmak: Noah Purifoy’un Junk Dada Sergisi ve Buluntu Nesne”. ulakbilge, 64 (2021 Eylül): s. 1187–1192. doi: 10.7816/ulakbilge-09-64-05

ÖZ

Sanayi Devrimi ile hız kazanan makineleşme ve teknolojik gelişmeler aynı oranda tüketimin artmasına, toplumsal ve kültürel dinamiklerin dönüşmesine neden olmuştur. Bu dönüşümün etkisi ile sanatçılar kültür endüstrisinin, burjuva yaşamın ve popüler kültürün toplumsal yaşama etkilerini malzeme ve kavramsal olarak çalışmalarına yansıtmıştır. 20. yüzyıl avangard sanat hareketleri ile ardından gelen neo-avangard hareketler, sanattaki gelenekten radikal bir kopuşla yeniliğin habercisi olmuştur ve sanat/yaşam ikililiğini ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Böylece sanat nesnesinin dönüşümü ve bu dönüşümle birlikte nesnenin ne anlama geldiği sanatçılar tarafından tartışmaya açılmıştır. Modernizmi sorgulayan ve yeni toplumsal düzene eleştirel çalışmalar yapan sanatçı Noah Purifoy ‘Yoktan Bir Şey Yapmak’ düşüncesi ve avangard sanat yapma geleneğine olan duyarlılığı ile gündelik malzemeleri bir araya getirmiştir. *Junk Dada* sergisi sanatçının uzun yıllar buluntu nesnelere ile ürettiği çalışmalarının bir restrospektifidir. Sanatçı buluntu nesnelere ile kendine özgü bir üslup ve teknik geliştirmiştir. Bu araştırma siyasi ve kültürel gelişmelerden etkilenen ve çalışmalarında nesneyi sanatsal bir forma dönüştüren Noah Purifoy’un çalışmalarına odaklanmıştır. Araştırma sürecinde literatür taraması yapılmış, yerli ve yabancı basılı kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avangard, Dada, Noah Purifoy, Buluntu Nesne

Makale Bilgisi:

Geliş: 25 Mart 2021

Düzeltilme: 29 Mayıs 2021

Kabul: 5 Ağustos 2021

¹ Bu makale 8. Uluslararası Sanat Sempozyumunda (İARTSS) 21 Haziran 2021 tarihinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Birinci Dünya savaşı toplumsal ve siyasal alanda önemli ölçüde değişimlerin olmasına neden olmuştur. Günümüz toplumu, sanayi devrimi, makineleşme ve üretimin hız kazanması ile yeni bir döneme girmiştir. Bütün bu toplumsal değişimlerin paralelinde sanat biçimlerini ve formüllerini sorgulayan pek çok hareket ortaya çıkmıştır. Bu hareketler, 'felsefe ve politika başta olmak üzere sanat ve sanat dışı alandaki önemli manifesto metinlerine imza atan Dadaizm, Fütürizm, Sürrealizm gibi avangard ve Fluxus gibi neo -avangard sanat hareketlerini kapsamaktadır' (Arapoğlu, 2019: 91). Dada², 'sanat nedir? ne değildir?' sorularına yanıt arayarak, her şeyin sanat nesnesi olarak kullanılabilceğini, seçkin sanat- bayağı sanat ayrımının gereksizliğine işaret etmiştir. Hareketin öncülerinden olan Duchamp ile sanatçının yaratım sınırları haline gelen araçlar, bağlamı doğrultusunda yeni bir tavır- duruş ile ilgilenmiştir. Böylece biçimsel estetik sınırlar ortadan kalkmış, hazır nesnenin³ (ready made) kullanımı sanatta yeni formlar oluşturmuştur. 'Duchamp sanat dışı bir nesneyi kendi bağlamından kopararak sanat bağlamına soktu. Oysa bu Duchamp'ın icat ettiği değil keşfettiği bir durumdur... Bir zamanlar belli bir amaç ve işlev için üretilmiş bir şey, daha sonra kendi işlevinden sıyrılarak başka bir bağlama geçebilmektedir' (Yılmaz, 2005:120). Danto (2014:113) sanatın sonundan sonra adlı kitabında da açıkladığı gibi; "1790'da buji sanat eseri olamazdı. Bugün ise Marcel Duchamp'ın 1917 dolaylarında yaptığı yaramazlıktan doğmuş bir devrim neticesinde, buji de sanat eseri olabilir; ama bunun da nedeni bujinin güzelliği değildir. Duchamp'ın hazır yapıt nesnelere değerlendirmesinin nedeni tam da bu nesnelere estetik tanımlanamazlığıydı. Bunlar sanat ise fakat güzel değillerse, güzelliğin gerçekten de sanatın tanımlayıcı özneliği olamayacağını ispatlıyordu Duchamp.

'20. yüzyılın ikinci yarısında sadece Dadaizm'in önemli etkisi yoktu; İkinci Dünya Savaşı sonrası genel ortamı incelerken, geç modernist ya da erken modernist gelişmelerin hepsi hesaba katılmalıdır. Anti- modernist düşüncenin gelişimi ve neo avangard eylemler, sanat/yaşam birlikteliğini arzulayan bir yapıdaydılar' (Arapoğlu, 2019: 93). Avangard hareketlerin amacı; tüm sanatın tarihini değiştirmek ve sanatı yaşam pratiğine dahil ederek özerk sanatı ortadan kaldırılmaktı.

1960'lı yıllarda başlayan avangard tartışmasının belki de daha derinlerdeki nedeni, o tarihten itibaren, eser kavramı farklı olan bir avangardın ortaya çıkmasıydı. Kurgusal bir sanat fikrinden vazgeçen ya da izleyiciye gündelik yaşamdan alınıp şaşırtıcı bir biçimde sahnelenmiş bir nesneyi sunan bir avangarddı bu. Bu iki durumda da özgünlük eserden ziyade kavramdaydı (Belting, 2020: 224).

Dadaist ressam Kurt Schwitters; 'bir yapıtı sanat yapan, içeriği, biçimi, konusu ve yansıttığı ustalık değil, sanatçının onun sanat olduğunu bilmesidir' demiştir. Bunu Kübizm, sonrasında Fütürizm ve Devrim-öncesi Rus Sanatı hazırlamış olsa da, kendini Dada hareketi ile birlikte açıkça ortaya koymuştur (Lynton, 2004:127). Böylece gündelik hayatta kullanılan sıradan malzemeler, birer sanat nesnesine dönüşmüştür. Geleneksel estetik biçimleri reddeden, izleyici-sanatçı-sanat yapıtı arasındaki sınırları ortadan kaldıran sanatçılar, malzemeyi özgürce belirleyebilme olanağı bulmuştur. 'Politik tavrı sanat karşıtı eğilimi ve dolayısıyla sanatta avangardın tanımına yönelik dönüştürücü gücüyle 20.yüzyılın en etkili akımlarından biri olan Dada, özellikle 1960'lardan sonra gelişen birçok kavramsal eğilimin öncülü olarak nitelendirilebilir' (Antmen, 2021: 126).

Sosyal ve kültürel anlamda kurulu düzeni yıkmak, sorgulanmaksızın kabul gören boş değerleri yadsımak arzusunda olan Dada sanatçıları, bu yıkıcı ve yadsıyıcı duyguları ifade edilmek adına rastlantısallığa ve doğaçlamaya yönelik çeşitli tekniklere, yöntemlere ağırlık vermişlerdir. Dünyayı saçma bir savaşa sürekleyen insan aklının gerçekte ne kadar akılsız olduğunu gözler önüne sermek ve aklın tükenmişliğini ifade etmek adına rasyonel aklın tam karşıtına, denetimsiz akıl-dışı'na öncelik veren Dadacılar, kendi absürd eylemlerinde aklın tükenmişliğini yansıtmak istemişlerdir. Şiir yazmanın, resim/heykel yapmanın, tiyatro oynamanın geleneksel yöntemlerini reddederek düzen karşıtı bir tavır takınan Dadacılar, düzen adına insan yaratıcılığını sınırlayan tüm kültürel verilere karşıdır (Antmen, 2021: 123,124).

Avangard'ın yükselişi 1968'de Fransada ortaya çıkan isyanlardır. Bu isyanlarda Sitüasyonist Enternasyonel'in

² Dada hareketi, yaklaşık tüm Avrupa ülkelerinden rejim karşıtı aydınların önderliğini yaptığı bir hareketti; savaşa karşı olmaları, bu aydınları birleştiren en önemli özellikti. Birer pasifist olan bu aydınlar, kendi devletleriyle açık bir çatışma içindeydiler; bu durum Almanya, Fransa ya da Romanya her yerde aynıydı. (Dada Manifestoları, 2008, s.6)

³ Hazır nesne (Ready made) anlayışı sıradan ve gündelik yaşamda kullanılan nesnelere dönüştürülerek yeni bir temsil yet alanı açmasıdır.

kurulduğu 1957 yılından beri izlediği teorik pratiğin etkisi büyüktür. 1968'lerin karşı kültüründe ve sokakları süsleyen karşı estetiğinde sadece sityasyonistlerin değil, öncelleri olan dadaistlerin, sürrealistlerin ve fütüristlerin derin izlerini görmek mümkündür (Bürger, 2019: 9). Bu süreçle birlikte sanat artık kurumsallaşma karşısında bir hareket inşa etmiştir. Sanatla hayatın yeniden bağdaşma arzusu ortaya çıkmıştır (Türkdoğan, 2014: 98).

Modern ve çağdaş sanatın örneklerine baktığımızda, sanatçının yapıtının seyirci ile girdiği ilişkide hiyerarşinin sanatçıdan yana olmadığını görmekteyiz. Yüzyılın başından beri gerek sürrealistler olsun gerek dadaistler olsun bakanı yapıtın içine koymaya çalıştılar. Eser olarak ele alınan yorumu ve hatta aşırı yorumu gündemden düşmedi (Akay, 1999:26).

'Yoktan Bir Şey Yapmak': Noah Purifoy

Avangard sanat yapma geleneği ile çalışmalar yapan sanatçı Noah Purifoy, gündelik malzemeleri kullanarak kolaj, asamblaj ve heykeller üretmiştir. 20. yüzyıl Amerika sanatının önemli sanatçılarından biridir. İkinci dünya savaşı sırasında donanmada görev aldıktan sonra, 1950'lerde sanat üretimleri yapmaya başlamıştır. 1960'ların ortalarında Watts Towers Sanat Merkezi'nin kurucu direktörlüğünü ve oniki yıl boyunca da California Sanat Konseyi'nde görev yapmıştır. Sanatçının çalışmalarında Avrupalı Dada ve Sürrealist sanatçıların etkileri görülür. 'Yoktan bir şey yapmak' pratiğini çalışmalarında sıklıkla gördüğümüz sanatçı, buluntu nesnelere yeniden yorum açmıştır. Sanatçı, buluntu nesnenin (iskartaya çıkarılan veya çöp olarak atılan her şeyin) geri dönüştürülerek değer bulması gerektiğine inanıyordu.

Purifoy, Afrikalı Amerikalıların uğradığı ırkçılığın karşısında duran aktivist bir sanatçıydı. Amerikan ırk ayrımcılığı politikasının ürettiği şiddeti, eleştirel bir yaklaşım ile çalışmalarına yansıtıyordu. 1965 yılında Watts⁴ isyanı sırasında bu ayrımcı politika doruğa ulaşmıştı. Sanatçı isyanların ardından kalan tonlarca enkazdan, sanatçılar ile iş birliği yaparak '66 Sign of Neon' isimli bir sergi yapmıştır. Yanmış neon tabelalardan damlayan kristalize kurşun damlacıklarına atıfta bulunan bu sergi, Purifoy'un Amerika'da sanatçı olarak tanınmasını sağlayan önemli bir yere sahiptir. Watts isyanı 1968'de Fransa'da alevlenen isyanlardan iki yıl önce gerçekleşmiştir. Fakat avangardın kutsandığı yıllar olduğundan 1966- 1968 yılları tarihsel olarak önemli bir yere sahiptir. Avangardın 'hayatın ele geçirilmesi' stratejisini benimseyen Sityasyonist Enternasyonal, gündelik hayatı, imgelemin ve yaratıcılığın hüküm sürdüğü bir oyuna, kenti de bir oyun parkına dönüştürecek bir devrim peşindedir. (Bürger, 2019: 9) Purifoy isyan sonrası kentin sokaklarında meydana gelen bu tahribatı görünür hale getirmek istemiştir. Böylece gündelik hayatın içinden, kent sokaklarında, sanatçı dayanışması ile topladığı kalıntılar tarihe tanıklık eden bir iz bırakmıştır.

Resim 1. Noah Purifoy, Sir Watts, 1966

Purifoy'un düzen karşıtı duruşu ve üretimlerinde kullandığı malzemeleri, onu tarihsel olarak dada hareketi ve Sityasyonist Enternasyonal ile ilişkilendirir. *66 Signs of Neon* sergisinin en ikonik ve yaygın olarak bilinen *Sir Watts* (Resim 1) çalışması isyanın kalıntılarından toplanmış yaralı birinin büstü olarak üretilmiştir. Kalp yerine

⁴Watts İsyanı, 11 Ağustos 1965'te Los Angeles'ın siyahi Watts mahallesinde çıkan büyük bir isyan dizisiydi. Watts İsyanı altı gün sürdü ve 34.000 kişinin dahil olduğu 34 ölüm, 1.032 yaralanma ve 4.000 tutuklama ile sonuçlandı ve toplamda 40 milyon dolar zararla 1.000 binanın yıkılmasıyla sonuçlandı (<https://tr.royalmarinescadetsportsmouth.co.uk/watts-rebellion>. Erişim Tarihi:6 Haziran 2021)

yanmış çengelli iğneler ve isyandan sonra toplanmış metal parçalar kullanılmıştır. Purifoy, *Sir Watts* çalışması ile savaşın dehşetini ve ülkenin sosyal- politik çelişkilerinin en güçlü hatırlatıcılarından biri haline gelmiştir (Lipschutz, 2013: 62). *66 Signs of Neon* sergisini oluşturan bütün sanatçılar, Afrikalı-Amerikalıların yaşadığı ırksal adaletsizliği, baskıyı ve öfkeyi yansıtan eserler yaratmışlardır. Purifoy, isyandan sonra yirmi yıl boyunca sanatı toplumsal değişim için bir araç olarak kullanmıştır. Sonraki yıllarda ise sanat pratiğini Mojave çölüne taşımış, hayatının son onbeş yılını, çöl zemininde büyük ölçekli heykellerle dolu on dönümlük bir alan yaratarak yaşamıştır. Tamamen hurda malzemelerden inşa edilen bu dünya dışı ortam, Kaliforniya'nın en büyük açık hava müzelerinden biridir.

Resim 2. Joshua Tree Outdoor Museum of Assemblage Sculpture, Kaliforniya, ABD, 1989-2004

'*Junk (Hurda) Dada*' sergisi 2016 yılında Wexner Art Center (Columbus, OHIO) da gerçekleşti. Bu sergi gündelik malzemeleri ustaca kullanan Purifoy'un sanat kariyerinin elli yılını kapsamıştır. Sergi kronolojik olarak değil tematik olarak düzenlenmiştir. Çöpten yapılmış malzeme ve form yelpazesini kapsayan bir çeşitliliğe sahiptir. Bazı assemblajlar hurdalığın pisliğini ve çürümesini korurken bazıları ise geometrik tekstil işi gibi görünen çalışmalardır. Purifoy'un buluntu nesnelere arasında; ahşap, metal, cam, bir mankenin eli, mutfak araç gereçleri, paslı bir testere ve eskimiş fotoğraflar gibi pek çok materyal vardır. Ancak malzemelerinin hem bağlamsal niteliklere hem de biçimsel niteliklere sahip olduğu gerçeğini gözden kaçırmaz. Bu farkındalık sanatçının çalışmalarında biçim ve anlamın dengede olmasını sağlamıştır.

Resim 3. '*Junk (Hurda) Dada*' sergisi, Wexner Art Center, Columbus, Ohio, 2016

Purifoy çalışmalarını avangard sanat hareketlerinin etkisi ile inşa etmiştir. Dada hareketinin hazır nesne kullanma geleneği, sanatçının üretimlerinde önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı, *Junk Dada* (Resim 3) ismini taşıyan bu sergi buluntu nesnelere bir araya gelmesi ile oluşturulan kolaj, heykel ve assemblajlardan meydana gelmiştir.

Resim 4. Noah Purifoy, *No Contest (bicycles)*, 1991

Savaşın ve yıkımın etkisini, tek penceresi olan bir ev ve çatısında ters dönmüş bisiklet ile dengede durmaya çalışan bir yapı olarak görüyoruz (Resim 4). Hazır nesne kullanımının politik söylemsel bir yapıya dönüştüğü *No contest (bicycles)*, çölde 1991'de ilk inşa edildiği hali ile coğrafi ortamın sosyal ve politik bağamları ile ilişkilidir. Çöl, fiziksel koşulları ile yaşamın zorlu bir sahasıdır. Böylece çalışmanın inşa edildiği coğrafi koşullar sosyal, siyasal ve fiziksel yapı ile ilişki halindedir. Ortam odaklı üretilen bu çalışma, gündelik yaşamın nesnelere bir araya getiren, galeri ve müzelerden bağımsız bir sahada konumlanmıştır. Ancak çalışma galeriye, bulunduğu yerin toprağı ile getirilmiş ve bir kaide üzerinde gösterilmiştir. Miwon Kwon, modernist heykelin kaidesi kaldırıldığında sanat nesnesinin mekânsız, taşınabilir ve daha özgür olduğunu vurgulamıştır. Fakat çalışma getirildiği ortamda (galeri veya müze), yeniden bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Kwon (2002:81), sanatçının üretimini belli bir ortama ait, çevresel bağlamının daha önemli olduğunu temel alarak, sanat kurumlarına karşı olan tavrını göstermiştir. O'Doherty'nin ifade ettiği gibi, "biraz kilise kutsiyeti, biraz mahkeme salonu resmiyeti, biraz deney laboratuvarı gizemiyle şık bir tasarımı buluşturan" modern sanat galerisi, "benzersiz bir estetik mekân" olarak 20. yüzyıl sanatının kendine has "kabuğu"dur." (O'Doherty, 2010: 15)

Sonuç

20. yüzyıl dünya savaşları, ülkelerin bağımsızlık hareketleri, köklü toplumsal değişimler ile ortaya çıkan farklı ideolojik görüşlerin olduğu bir yüzyıldır. Bütün bu toplumsal süreçlerden etkilenen ve güncel olayları işleyen sanatçılar günümüz sanatına köklü değişimler sağlamıştır. Sanatçılar avangardın etkisi ile sınırlayıcı yaklaşımlar ve tabulardan sıyrılabilen özgün ve çok katmanlı alanlar açabilecekleri çalışmalar üretmişlerdir. Gündelik nesnelere sanat yapıtı arasındaki ayrımı ortadan kaldıran deneysel ve araştırmacı bir sistem yaratılmıştır. 20. Yüzyılın avangard sanat hareketlerinin en keskin olduğu dönem olduğu söylenebilir. Sanatçılar kışkırtıcı bir tavır ile kalıpların dışına çıkarak, kabul görmüş tüm sanat yöntemlerine karşı çıkıyorlardı. Böylece burjuva kökenli sanata karşı çıkış ve dayatılmış düşünceleri eleştirmek oldukça önemlidir. Sanatçılar kendisinin yaratacağı özgün imgelerin yerine sıradan görünen nesnelere bir araya getiriyor ve yeni bir anlam kazandırıyor. Algılanan biçim aynı fakat anlam değişmiştir.

Noah Purifoy hazır nesne (ready made) veya buluntu nesne olarak tanımlanan gündelik sıradan nesnelere çalışmalarında sıklıkla kullanmıştır. Birbirinden tamamen bağımsız olan birçok nesneyi iki boyutun sınırlarını aşarak büyük ölçekli assemblajlar olarak bir araya getirmiştir. Purifoy'un çalışmalarında önemle dikkat çekmeye çalıştığı nokta toplumsal olaylardır. Junk Dada sergisi, siyasi ve kültürel gelişmelerden etkilenen sanatçının, nesneyi sanatsal bir forma dönüştürdüğü bir retrospektiftir. Sanatın ne olabileceği, izleyiciyi psikolojik veya görsel olarak etkileme gücüne sahip olma fikrini birçok açıdan tartışmaya açmıştır.

Kaynaklar

- Antmen, A. (2021). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Akay, A. (1999). *Sanatın Sosyolojik Gözü*. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Arapoğlu, F. (2019). *Avangardın ve Neo-Avangardın Kolektif Mirası*. Yüksekbağ, S. (Hazırlayan) *Başka Bir Sanat Mümkün Mü?* içinde (s.91-93). İstanbul: Patika Kitap
- Belting, H. (2020). *Sanat Tarihinin Sonu*. Ed. Ali Artun. İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Bürger, P. (2019). *Avangard Kuramı*. Çev. Erol Özbek, Şeyda Öztürk. İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Danto, A.C.(2014). *Sanatın Sonundan Sonra*. Çev. Zeynep Demirsü. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Kwon, M. (2002) *One Place After Another Site- Sipesific Art and Locational Identity*. Cambridge /Massachussetts/ London: The Mitt Press.

Lipschutz Y.R. (2013). Noah Purifoy: Through the Fire. A dissertation Presented to the USC Graduate School of University of Southern California In Candidacy for the Degree of Doctor of Philosophy. December 2013.

Lynton, N. 2004. *Modern Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

O'Doherty, B. (2010). *Beyazın Küpün İçinde, Galeri Mekânının İdeolojisi*. Çev. Ahu Antmen. İstanbul: Sel Yayıncılık

Oflas, M. (2008). *Dada Manifestoları*. İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları

Türkdoğan, T. (2014). *Sanat, Kültür, Politika*. Ankara: Nobel Yayın

Yılmaz, M. (2005). *Modernizmden Postmodernizme Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınları

İnternet kaynakları:

https 1. <https://tr.royalmarinescadetsportsmouth.co.uk/watts-rebellion>, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2021

https 2. <http://www.noahpurifoy.com> Erişim Tarihi: 1 Haziran 2021

https 3. <https://wexarts.org/exhibitions/noah-purifoy-junk-dada> Erişim Tarihi: 31 Mayıs2021

https 4. <https://www.columbusunderground.com/junk-dada-jr1> Erişim Tarihi: 6 Haziran 2021

“MAKING SOMETHING OUT OF NOTHING”: NOAH PURIFOY'S JUNK DADA EXHIBITION AND FOUND OBJECT

Aşkın Ercan

ABSTRACT

Mechanization and technological developments, which gained momentum with the industrial revolution, have led to an increase in consumption at the same rate and the transformation of social and cultural dynamics. With the effect of this transformation, the artists reflected the impact of the culture industry, bourgeois life, and popular culture on social life materially and conceptually. The avant-garde art movements of the 20th century and the neo-avantgarde movements that followed have heralded innovation with a radical break from tradition in art and aimed to eliminate the art/life duality. Thus, the transformation of the art object and what the object means with this transformation have been discussed by the artists. Artist Noah Purifoy, who questions modernism and works critically on the new social order, has brought together everyday materials with the idea of "Making Something Out of Nothing" and his sensitivity to the tradition of making avant-garde art. Junk Dada exhibition is a retrospective of the artist's works produced with found objects for many years. The artist has developed a unique style and technique with found objects. This research focuses on the work of Noah Purifoy, who was influenced by political and cultural developments and transformed the object into an art form. During the research process, a literature review was done, and domestic and foreign printed sources were used.

Keywords: Avant-garde, Dada, Noah Purifoy, Found Object